

त्यानंतर काकांनी शिरडी कोठे आहे वगैरे माहिती घेऊन दर्शनास जाण्याचे कबूल केले आणि पुढे दर्शनही घेतले. याविषयी काकांची विस्तृत चरित्रासह हकीगत पुढे योग्य प्रसंगी देण्यांत येईल.

(३) बाबांचे बाळ (श्री. बा. वि. देव सेवानिवृत्त मामलेदार-ठाणे) नानासाहेबांची व यांची १९१० साली गांठ पडली. यांना नानासाहेबांनी प्रत्यक्ष अनुभवाच्या अति गोड, सुरस व बोधप्रद अशा बाबांच्या कथा व लीला सांगितल्या. त्यानंतर श्री. देव शिरडीस जाऊन बाबांचे दर्शन घेऊन कृतार्थ झाले इत्यादि सविस्तर हकीगत त्यांनी साईलीला वर्ष ३, अंक ६ यांत दिलेली आहे. आणि नानासाहेबांनी त्यांना सांगितलेले अनुभव अनेक अंकांत प्रसिद्ध केलेले आहेत. वर्ष १६ अंक १, २, ३ यांत त्यांनी नानासाहेबांचे संक्षिप्त चरित्र दिलेले आहे. या सर्व अंकांचा हा लेख लिहिण्याचे कामी बराच उपयोग झाला आहे आणि त्याबद्दल मी श्री. देव मामलेदार यांचे मनःपूर्वक आभार मानतो.

(४) श्री. तात्यासाहेब नूलकर—हे १९०९ साली पंढरपुरास मुनसफ होते.

आणि नाना तेथेच मामलेदार होते. दोघांच्या वरचेवर गांठी पडत असत आणि संभाषण होत असे. तात्यासाहेबांचा संतावर विश्वास नसे, तर नानासाहेब पक्के संतप्रेमी. नानासाहेब त्यांना नेहमी बाबांच्या गोष्टी-लीला सांगत व शिरडीस केव्हां निघतां असें दुमणें त्यांच्यामार्गे लावीत असत. शेवटीं तात्यासाहेब शिरडीस जाण्यास कबूल झाले, पण ते दोन अटींवर. (१) त्यांना ब्राह्मण स्वयंपाकी हवा होता आणि (२) उत्तम नागपुरी संत्रीं बरोबर न्यावयास हवीं होती. या दोन्ही अटी अकल्पित रीतीने पूर्ण झाल्या. एक ब्राह्मण नोकरीसाठीं नानासाहेबाकडे आला, तो त्यांनी तात्यासाहेबांकडे पाठविला. तसेंच पंढरपुरांत उत्तम संत्रीं मिळत नव्हतीं. पण दुसरे दिवशीं प्रातःकाळीं त्यांचे एक मोठे पार्सल आलेले मिळाले. ते उघडून पहातात तों, त्यांत उत्तम शंभर संत्रीं ! अशा रीतीने अटी पुऱ्या झाल्यावर ते नानासाहेबांबरोबर शिरडीस गेले. आणि बाबांचे दर्शन घेते झाले. बाबा प्रथम त्यांचेवर रागावले, पण लगेच त्यांनी त्यांचेवर कृपा करून त्यांना असे उत्तम

कै. पंडित मोतीलालजींचा दुसऱ्याच्या 'चष्म्यांतून पहाण्यास नकार

ब्रिटिश अमदानीतील असेंब्लींत स्वराज्य पक्ष ह्या विरोधी पक्षाचे कै. मोतीलालजी पक्षप्रमुख होते. एकदां पंडितजी चष्मा आणण्यास विसरले असतां एका युरोपियन एक्झिक्युटिव्ह कौन्सिलरनें आपला चष्मा पुढे केला. हजरजबाबी पंडितजी तत्काळ म्हणाले, “माफ करा, मी आपल्या चष्मानें (दृष्टीनें) पाहूं शकत नाहीं.”

दुसऱ्याच्या चष्मानें (दृष्टीनें) पहाणें सदोष आहे. सबब दूरदृष्टि ठेवून निर्दोष चष्मासाठीं भेटा.

शेंडे आणि कंपनी, चष्म्याचे व्यापारी, बोरभाट लेन, गिरगांव, मुंबई ४.

अनुभव प्राप्त करून दिले की, बाबा हे देवाधिदेव आहेत अशी त्यांची खात्री झाली. शेवटी ते तेथेच रमले व त्यांनी आपला देह शिरडीसच ठेविला. अंतकालीं त्यांना बाबांचे चरणतीर्थ मध्यरात्रीस मिळून त्यांना उत्तम गति प्राप्त झाली. त्यांच्या निधनाची वार्ता कळतांच बाबा तेथे गेले आणि म्हणाले की— अरे, तात्यांनी आघाडी मारली. त्यानें आपल्या जन्माचे सार्थक केले.’

५ हेमाडपंत (श्री. अण्णासाहेब दाभोळकर) नानासाहेबांनी यांना शिरडीस बाबांच्या दर्शनांस जाण्यास कसे प्रवृत्त केले या विषयी श्रीसाईलीला मासिक आणि श्रीसाईसच्चरितांत वर्णन आलेले आहे याविषयी श्रीसाईलीला, वर्ष १३, अंक ४, ५, ६ यांत पान १६ वर ‘नाना’ या शब्दावर श्री सुमनसुंदर यांनी मार्मिक व सुंदर विवेचन केले आहे. ते असे:— नाना हा नाही नाही म्हणजे ‘नेति नेति’ याचा अपभ्रंशहि होऊ शकेल व विवेक हेंच कार्य करतो; सत् असत् यांतील भेद विशद करून विवेक ‘सत्’ चें अद्वैत पटवितो. ‘भासते तसें नसते’ हें त्याचें संकलित कार्य होय. मायेचा फोलपणा दाखवून तो परमात्म्याची खरी जाणीव करून देतो. नानाची भूमिका अशीच आहे.

‘केव्हां निघणार साई दर्शना ।

किमर्थ आळस शिरडी-गमना ॥

दीर्घसूत्रता कां प्रस्थाना ।

निश्चिंती मना कां नाही ?’ ॥

—श्री साईसच्चरित २.११९

हें (नानाचें वचन) त्याचेंच द्योतक आहे. विवेक मनाला अशीच टोंचणी

देऊन मोक्षाकडे खेंचतो:—साई परमात्म्याच्या दर्शनास केव्हां निघणार ? शिरडी परब्रह्म गमनास-आत्मज्ञानरूप मोक्ष मिळवण्यास आळस व मनाची चलबिचलता ही उपयोगी नाहीत आळस, मनाचें चांचल्य हे मायेचे विकार आहेत, ज्याला आत्मज्ञान हवें असेल, त्यानें त्यांचा त्याग केला पाहिजे. विकारी वृत्ति सोडून विचारी बनलें पाहिजे, असा त्याचा भावार्थ आहे. आणि हेमाडपंताच्या मिषानें आपणा सर्वास विवेकानें (नानानें) जागें केले आहे व आत्मोन्मुख बनविलें आहे.

(६) श्री दासगणू महाराज (श्री. गणपतराव सहस्रबुद्धे) हे नानाच्या वेळीं नगर येथे पोलीस खात्यांत कारकून होते. त्यांना कविता विशेषतः लावण्या करण्याचा फार नाद होता. नानासाहेबांनी त्यांचें मन वळवून कीर्तनें करून बाबाची प्रसिद्धि करण्याकडे प्रवृत्त केले. त्यांचे घरी दामुआण्णा आठवले म्हणून एक गोड आवाजाचा मुलगा होता. त्याला त्यांनी कीर्तनांत साथीदार म्हणून श्री दासगणूकडे दिलें. या जोडीमुळे कीर्तनास रंग चढून बाबांची प्रसिद्धी मुंबईच्या आजुबाजूस बरीच झाली. आणि तेथून बाबांच्या दर्शनास लोक भराभर जाऊ लागले आणि लवकरच शिरडी हें क्षेत्र बनलें. याचें श्रेय नानासाहेबांस आहे.

आधुनिक नानासाहेब (श्री. बी. व्ही. नरसिंहस्वामी अय्यर), अलीकडे गेल्या १८।२० वर्षांत नानासाहेबांची ही कामगिरी मद्रासचे श्री. बी. व्ही. नरसिंहस्वामी अय्यर यांनी मोठ्या उत्साहानें चालविली. त्यांनीं अनेक साईभक्तांच्या भेटी घेतल्या आणि त्यांचे अनुभव लिहून

वेऊन प्रसिद्ध केले. श्री बाबाविषयी बरेच ग्रंथ प्रसिद्ध केले आणि 'साई सुधा' नावाचें मासिक १७।१८ वर्षे चालविलें, आणि तें अद्याप चालूं आहे. त्यांनीं हिंदु-स्थानदेशभर दौरे काढून बाबाविषयी व्याख्यानें दिलीं आणि ठिकठिकाणीं संमेलनें (परिषदा) भरविलीं; अशा रितीनें बाबांची निरपेक्षपणें सेवा करून ते बाबांच्या चरणकमलीं कांहीं महिन्यापूर्वी विलीन झाले. श्री बाबांचा यशोदुंदुभि हिंदुस्थानभर पसरलेला आहेच आणि तो आतां हिंदुस्तानबाहेरहि अखिल जगतांत पसरण्याकरितां आणखी कोणी नूतन नानासाहेब बाबा उत्पन्न करतील अशी आशा आहे.

आतां नानासाहेबांचें संक्षिप्त चरित्र देऊन त्यांत आलेले कांहीं अनुभव देतो

चरित्र—नानासाहेबांचा जन्म ठाणें येथें १८६० सालीं झाला. त्यांचे वडिलाचें नांव गोविंदपंत नाना उर्फ नानासाहेब. ते डेप्युटी कलेक्टर व कलेक्टरचे पर्सनल असिस्टंट होते. त्यांना दत्तदर ही पदवी मिळाली होती. कल्याणास त्यांचे वाड्यास दत्तदारांचा वाडा असें म्हणतात. ते सुशील व सदाचारी होते आणि त्यांचा दानधर्म बराच असे. त्यांना ठाणें जिल्ह्यांतील भिवंडी तालुक्यांतील कवाड क्षेत्र-निवासी श्री सखाराममहाराज यांचा अनुग्रह मिळाला होता. हे सखाराम-महाराज आणि श्री बाबा गुरुबंधु होते. असें सांगतात. नानांचें मराठी शिक्षण कल्याण येथें आणि पुढील इंग्रजी शिक्षण मुंबईच्या एलफिन्स्टन हायस्कुलांत व एलफिन्स्टन कॉलेजांत झालें. ते १८८३ सालीं बी. ए. झाले. संस्कृत हा त्यांचा

ऐच्छिक व आवडीचा विषय होता आणि तो त्यांनीं आमरणांत कायम ठेविला. त्यांचा विवाह १८७८ सालीं कल्याण येथें पनवेल तालुक्यांतील पळस्पे गांवच्या विनायक सदाशिव उर्फ काकासाहेब ओझे या श्रीमान गृहस्थाच्या कन्येशीं झाला. त्यांच्या पत्नी सौ. राधाबाई यांचेपासून त्यांना दोन पुत्र व दोन कन्या झाल्या. थोरले चिरंजीव वासुदेव उर्फ बाबुराव हे ग्रॅजुएट असोन विलेंपारलें येथील खासगी हायस्कुलांत गणित शिक्षक होते. धाकटे चिरंजीव महादेव उर्फ बापुराव हे शेतकी शिक्षण घेऊन घरींच शेतभाती करीत असत. वासुदेवरावांचा विवाह ग्वाल्हेरचे सुप्रसिद्ध जहागिरदार श्री. रामराव कृष्ण जठार यांची कन्या इंदिराबाई यांचेशीं झालेला आहे; आहे आणि बापुरावांचा विवाह धारवाडचे वकील श्री. त्रिविक्रम काशिनाथ पित्रे यांच्या गिरिजाबाई नामक कन्येशीं झालेला आहे. वडील कन्या मैनाताई यांना पुण्यास कुवळेकर यांचे घरीं, आणि कनिष्ठ कन्या द्वारकाबाई यांना सातारचे पेंढरकर यांचे घरीं दिली होती.

नानासाहेब बी. ए. झाल्यावर त्यांची प्रथम नेमणूक संगमनेर येथें मामलेदार कचेरींत कारकुनाचे जागीं झाली. नंतर त्यांना नगर जिल्ह्यांत कोपरगांव येथें अव्वल कारकुनाची जागा मिळाली. १८९२ सालीं ते नगर येथें कलेक्टर साहेबांचे चिटणीस झाले (ह्याच वेळीं त्यांना बाबांचें दर्शन झालें.) १८९३ सालीं पुणें जिल्ह्यांत घोडनदी तालुक्याचे मामलेदाराची जागा त्यांना मिळाली. पुढें १८९४ ते १९०१ पर्यंत ते पुनः

नगर जिल्ह्याच्या कलेक्टरचे चिटणीस होते. सन १९०२ सालापासून ते खानदेशांत जामनेर तालुक्याचे मामलतदार होते. (त्यावेळीं त्यांना बाबानी आपली अलौकिक शक्ति दाखवून त्यांच्या मुलीची सौ. मैनाताईची प्रसूति-सुटका केली.) नंतर त्यांची बदली नंदुरबार, पंढरपूर वगैरे ठिकाणीं मामलतदार म्हणून झाली. सन १९०८ सालीं ते पुणे येथे डि. डे. कलेक्टर झाले. १९०९ सालीं याच जागेवर त्यांची बदली ठाण्यास झाली. इ. स. १९१५ सालीं ते सेवानिवृत्त झाले. त्यानंतर सहा वर्षांनीं म्हणजे १९२१ सालीं त्यांनीं आपला नश्वर देह श्री बाबांचे चरणीं ठेविला.

बाबांचे प्रथम दर्शन (श्री साईलीला वर्ष ३ अंक ३) नानासाहेब नगर जिल्ह्यांत कलेक्टरचे चिटणीस असतांना शिरडीचे आप्पा कुलकर्णी नगरास जमाबंदीच्या कामाकरितां बाबांची आज्ञा घेऊन निघाले. कलेक्टरचे चिटणीस कोण आहेत याची चौकशी करून, बाबांनीं तुला बोलाविलें आहे असा निरोप आप्पा कुलकर्ण्यांमार्फत त्यांनीं नानास पाठविला. आपण येत नाहीं असा नानांनीं जबाब दिला. पुनः बाबानीं तोच निरोप आप्पा कुलकर्ण्यांमार्फत पाठविला. पुनः नानाचा नकार आला. असें दोनतीन वेळां झाल्यावर अखेर नानांनीं भेटीस येण्याचें कबूल केले. पण त्यांचे मनांत शंका-कुशकांचें काहूर ऊठलें. आपण एखाद्या फकिराच्या भेटीस जाणार कीं खऱ्या संताच्या भेटीस जाणार याचा त्यांचे मनांत निश्चय होईना. शेवटीं आपल्या पत्नीकडून गाठोड्यांत बांधून ठेविलेला

एक जुना अल्पाकचा कोट मागून घेऊन तो घालून ते बाबांच्या दर्शनास गेले. रिक्तहस्तें साधुसंताच्या दर्शनास जाऊं नये, तशांत शिरडी हे खेडेगांव असल्यामुळें तेथें कांहींच मिळणार नाहीं अशा विवंचनेंत ते असतां त्यांचा हात सहज त्या कोटाच्या खिशांत गेला. त्यांत त्यांना एक लहानशी पुडी मिळाली. ती उघडून पहातां त्यांत २।४ बदाम व २।४ खडीसाखरेचे तुकडे मिळाले. याचें नानासाहेबांस सकौतुक आश्चर्य वाटलें. आपण रिक्तहस्तें बाबाकडे जात नाहीं, बाबा हे साधु असवेत असें त्यांना वाटून ते बाबांकडे गेले आणि त्यांना साष्टांग प्रणिपात करून समोर बसले आणि आपणास कां बोलाविलें असें विचारलें. अरे, जगांत काय थोडीं माणसें आहेत, त्यांना न बोलावितां तुलाच कां बोलावतों याचें कांहीं तरी कारण असेलच कीं नाहीं असें बाबांनीं उत्तर दिलें. त्यावर नाना म्हणाले—तें कारण सांगा. बाबा म्हणाले—तुझा व माझा चार जन्मांचा संबंध आहे, तुला तो माहीत नाहीं, मला माहीत आहे म्हणूनच तुला मी बोलावितो. सवडीप्रमाणें पुनः येथें येत जा. त्यावर नाना म्हणाले—बरें आहे, येत जाईन.

प्लेगची लस टोंचून घेणें— (श्रीसाईलीला वर्ष ३, अंक ३) इतकें झालें तरी नानासाहेबांचा बाबांवर विश्वास बसेना. पुढें कांहीं दिवसांनीं नगरच्या आजूबाजूस प्लेगची साथ सुरू झाली. त्यावेळीं कलेक्टरसाहेबांनीं नानासाहेबाला सांगितलें कीं, तुम्हीं प्रथम प्लेगची लस टोंचून घेऊन उदाहरण घालून द्या, म्हणजे इतर सर्व लोक तुमचें अनुकरण

करतील. नानासाहेब फार पेचांत पडले. त्यावेळीं लसीचा तोडगा प्रयोगावस्थेंत आणि धोक्याचा होता अशी सर्वांची समजूत. तेव्हां आतां काय करावें हें त्यांना सुचेंना. विचार करितां करितां त्यांना एक युक्ति सुचली. याविषयीं बाबांना विचारून त्यांचें मत घ्यावें आणि ते सांगतील तसें करावें. विचार करणेसाठीं म्हणून त्यांनीं कलेक्टरसाहेबाकडून एक आठवड्याची मुदत मागून घेतली आणि त्या मुदतींत एक दिवस शिरडीस येऊन सर्व हकीकत बाबांना निवेदन केली आणि विचारलें कीं, प्लेगची लस टोंचून घ्यावी कीं घेऊं नये. बाबा म्हणाले—अंः, त्यांत काय आहे, टोंचून घे, भिऊं नको, त्यापासून कांहीं वाईट होणार नाही. त्यानंतर नानासाहेब परत नगरास आले आणि टोंचून घेण्याचें आपण ठरविले आहे असें कलेक्टरसाहेबांना सांगून त्यांनीं टोंचून घेतलें. पुढें त्यांचें आफिसांतील सर्व मंडळींनीहि टोंचून घेतलें. टोंचून घेतलें त्यापैकी कोणावरहि वाईट परिणाम झाला नाही. त्यामुळें नानासाहेबांची बाबांवरील श्रद्धा जडत चालली आणि बाबांत कांहीं विशेष तेज आहे, आणि त्यांचेकडे आपण वरचेवर जावें असें त्यांना वाटूं लागलें.

हरिश्चंद्र डोंगर ट्रीप (श्री साईलीला वर्ष ३, अंक ३) नानासाहेब नगर जिल्ह्यांत चिटणीस असतांना एकदां हरिश्चंद्र डोंगरावर जाण्याचा त्यांनीं बेत ठरविला. त्यांचे आफिसांतील मंडळीस हा बेत कळवितांच, बाबा खरवंडीकर नामक आफिसांतील माहित-गार विनयशील, स्पष्टवक्ते कारकुनानें स्पष्ट सांगितलें कीं, उन्हाचे दिवस, वाट

उंच व अवघड, वाटेंत पाण्याचा थेंबहि मिळणार नाही, करितां तूर्त हा बेत रहित करावा. नानासाहेबांना हें म्हणणें पटलें नाही. तेव्हां सर्वांनीं डोंगरावर जाण्याची तयारी केली आणि पर्वत चढण्यास आरंभ केला. अर्धा रस्ता चढल्यावर नानासाहेब थकले आणि तहानेनें व्याकुळ झाले आणि बाबा खरवंडीकराना म्हणाले कीं, कसेंहि करा, मला पाणी पिण्यास द्या, त्याशिवाय मला पुढें पाऊल टाकवत नाही. खरवंडीकर म्हणाले कीं मी आपणास पूर्वींच बजाविलें होतें, आतां आपण अर्धा वाट आलों, येथें पाण्याचा माग मूस नाही आणि कोणी वाटाड्याहि दिसत नाही तेव्हां पाणी मिळावें कसें ? यानें नानासाहेबांचें कांहीं समाधान झालें नाही. पुढें मार्ग आक्रमण करण्यास किंवा मार्गें परतण्यासहि ते तयार होईनात. या स्थितींत त्यांनीं बाबांचें स्मरण केलें आणि त्यांचा धांवा केला. इतक्यांत त्या वाटेनें एक भिल्ल डोक्यावर लांकडाची मोळी घेऊन जातांना त्यांचे दृष्टीस पडला. नानासाहेबांनीं सहज त्याला, येथें जवळपास पिण्यास पाणी मिळेल काय असें विचारलें. तुम्हीं बसलां त्या दगडाखालींच पाणी आहे असें सांगून तो भिल्ल आपल्या वाटेनें निघून गेला. नंतर मंडळींनीं दगड वर उचलून पाहिलें तों काय चमत्कार सांगावा ! त्यांची तहान भागण्यापुरतें स्वच्छ मधुर पाणी त्यांना मिळालें. नानासाहेब तें पाणी प्याले आणि शांत झाले. सर्व मंडळींना हा मोठा चमत्कार वाटला. भिल्लाचा तपास करतां तो कोठें दिसेना; तेव्हां नाना म्हणाले पहा, माझे बाबा कसे आहेत. त्यांनीं मला येथेंच बसल्या जागीं

पाणी दिलें कीं नाही? बाबांवरील नानासाहेबांची निष्ठा पाहून, बाबा जरी शिरडीत असले तरी, ते सर्वव्यापी, भक्त-वत्सल असून भक्तांचीं संकटें दूर करितात अशी सर्व मंडळीची खात्री झाली. नंतर सर्व मंडळी हेरिश्रंद्र पर्वताचे माथ्यावर जाऊन सायंकाळीं परत नगरास आली.

इकडे शिरडीस त्याच वेळीं बाबा मशीदीत बोलूं लागले कीं काय करावें, नानाचा जीव कासावीस झाला, ऊन फार झालें, पाण्याबगर नाना थकला, त्याला पाणी थोडं तरी दिलेंच पाहिजे. तेथें जमलेल्या मंडळीना या भाषणाचा कांहीं उलगडा होईना. पण कांहीं अनुभविक भक्तांना मात्र वाटलें की, नानावर कांहीं संकट आलें असावें, पुढें कांहीं दिवसांनीं नाना शिरडीस दर्शनास आल्यावेळीं बाबांनीं विचारलें कीं, कां नाना, पाणी मिळालें का? हें ऐकून नाना सद्गदित झाले आणि त्यांच्या नेत्रांतून आनंदाश्रु वाहूं लागले. ते म्हणाले आपल्या सारखी गुरुमाय सुदैवानें लाभली असतां पाणी कां मिळणार नाही? हा प्रकार पाहून त्या दिवशीं बाबा नानाविषयीं तसें कां बोलत होते याचें कोडें उलगडलें आणि बाबांच्या लीलेचें सर्वांना आनंद व कौतुक वाटलें.

पद्मालय ट्रीप व गडवाभर चहा
(श्रीसाईलीला व. ७ ३१४) दुसरी अशीच एक ट्रीप नानासाहेबांनीं केली. पूर्वं खानदेशांत पाचोन्यापासून ८-१० मैलांवर पद्मालय म्हणून एक रम्य स्थान आहे. तेथें एका गोविंदबुवांनीं एक सुंदर गणपतीचें मंदिर बांधलें असून त्यावर शंभर तोळे सोन्याचा कळस चढविलेला आहे. नानासाहेब खानदेशांत दुसऱ्या

एका तालुक्याचे मामलेदार होते. पद्मालयाला जाण्याचा त्यांनीं वेत ठरविला आणि पाचोन्याहून पद्मालयापर्यंत वाहनाची व्यवस्था करणेबद्दल पाचोन्याच्या मामलेदाराला कळविलें. त्यांनीं त्याप्रमाणें टांग्याची व्यवस्था केली. ठरलेल्या दिवशीं व वेळीं नानासाहेब आपल्या गांवाहून निघाले. त्यावेळीं त्यांची गाडी चुकली. यामुळें पाचोन्यास नानासाहेब आणि मंडळी दुपारी पोंचावयाची ती सायंकाळीं पोंचली. तेव्हां समजलें कीं, टांगेवाला मंडळीची वाट पाहून ती न आल्यामुळें परत गेला. तेव्हां पायीं जाण्याखेरीज दुसरें साधनच नसल्यामुळें सर्व मंडळी चालूं लागली. पद्मालयास जाणेचा रस्ता चांगला नसून जंगलांतील आडरस्ता होता. तसेंच इतके ८-१० मैल चालण्याची नानांना संवय नव्हती. तेव्हां ती वाट चालतांना त्यांना फार त्रास झाला. दुसरी एक अडचण अशी उत्पन्न झाली कीं, गोविंदबुवा दिवसभर देवळांत राहून पूजाआर्चा करून येणाऱ्या जाणाऱ्या पाहुण्यांची जेवणाखाण्याची सोय करित असत आणि रात्रौ दहा वाजल्यावर देवालयापासून कांहीं अंतरावर असलेल्या आपल्या मठीत विश्रांतीसाठीं जात असत. दहानंतर थकून भागून ही मंडळी पद्मालयीं पोंचणार आणि तेव्हां त्यांची जेवणाखाण्याची सोय कशी होणार ह्याची त्या मंडळीना मोठी काळजी वाटली. चालतां चालतां नानासाहेब बरेच थकले. थोडा वेळ चालावें आणि मध्येंच विश्रांतीसाठीं उभें राहावें, बसावें असा क्रम चालला. मध्येंच एके ठिकाणीं त्यांनीं बाबांचा धांवा केला कीं, बाबा मला आतां जेवणखाण न मिळालें तरी

चालेल पण एक गडवाभर चहा मिळेल तर काम भागेल. पण चहाची वर्दी गोविंदबुवाला कोण पोंचविणार हें त्यांना मोठे कोडे पडलें. शेवटीं बाबांवर सर्व भार घालून सर्व मंडळी दहा वाजल्यानंतर पद्मालयीं पोंचली. मंदिराशीं येतात न येतात तोंच गोविंदबुवा हातांत चहाची चरवी घेऊन ऊभे. 'नाना आलास काय' असें म्हणून त्यांनीं नानाचें स्वागत केलें. नाना म्हणाले, महाराज, आपण यावेळीं येथें कसे? तेव्हां गोविंदबुवा म्हणाले- "अरे नाना फार लांबून पायीं चालत येत असल्यामुळें तो अतिशय थकला आहे, त्याला फार भूक लागली आहे, त्याचेकरतां एक मोठा तांब्याभर चहा तयार करून ठेव' असा आतांच बाबांकडून बिनतारी संदेश आला आहे. म्हणून मी तुझे करितां चहा घेऊन आलों आहे.' अहाहा, काय हे बाबांचें अंतर-साक्षित्व आणि भक्तांविषयीं कळकळ!

सर्व मंडळींनीं हा चहाचा प्रसाद प्रेमादर पूर्वक घेतला. नंतर रात्री तेथें विश्रांति घेऊन दुसरे दिवशीं भोजनप्रसाद घेऊन मंडळीं आपल्या गांवीं परतली.

बोधेगांव ट्रीप-श्री बन्नुमाईचें दर्शन— (श्रीसाईलीला वर्ष ७, अंक ७-१०) नगर जिल्ह्यांत बोधेगांव म्हणून एक खेडेगांव आहे. तेथें बन्नुमाई नांवाची एक यवन जातीची महासाध्वी महाविरक्त, शानी, मोठ्या अधिकाराची कुमारिका रहात होता. ती बहुतेक गांवाबाहेर, जंगलांत झाडाझुडपांत रहात असे. तिला कोणी शोधावयास अगर भेटावयास गेल्यास ती निवडुंगाच्या झुडपांतून वान्यासारखी धांवत असे. त्यावेळीं तिच्या अंगांत पुष्कळ कांटे बोटत असत तरी तिला त्याची दाद नसे. गांवांत घरीं तिची आई एकटीच असे, तिला भेटण्यासाठीं ती क्वचित् केव्हां तरी येई. ती वेडी आहे असे गांवचे लोक

॥ श्री साईनाथ प्रसन्न ॥

बॉम्बे सिल्व्हर शॉप

टेलिफोन ३८८६२

शुद्ध चांदीचा हरेक तऱ्हेचा माल बनविण्याचें व ऑर्डरप्रमाणें माल करून देण्याचें विश्वासलायक ठिकाण. त्याचप्रमाणें सोन्याचाही माल ऑर्डर-प्रमाणें करून देण्यांत येतो. एकदां भेट देण्याची तसदी घेऊन खात्री करून घेण्याची विनंती आहे.

बा. गो. जुवेकर

मालक

गिरगांव, मांगलवाडी,
श्री धूतपापेश्वर प्रासाद, मुंबई नं. ४

॥ विमलेश्वर प्रसन्न ॥

भा. रा. रेवणकर सराफ

ठळकवाडी (बेळगांव)

सोन्या-चांदीच्या तयार

दागिन्यांचे व्यापारी

आमचेकडे खडे मोत्यांचे सेटिंग्जचे आधुनिक पद्धतीचे दागिने, लफ्फे, तन्मणी, नेकलेस इअरिंग्ज वगैरे तयार होतात.

बाहेरगांवच्या व्यापाऱ्यांचे ऑर्डरी-कडे विशेष लक्ष दिलें जातें.

समजत असत, अशा या साध्वीचें दर्शन घ्यावें अशी नानासाहेबांना प्रबल लालसा झाली, पण हें दर्शन बहुतेक अशक्य आहे असें त्यांना वाटलें, तरी त्यांची दर्शनेच्छा कमी होईना. बाबांच्या कानावर ही गोष्ट घालावी आणि ते सांगतील तसें करावें असें त्यांनीं ठरविलें. त्याप्रमाणें सवडीनुसार बाबांची भेट झाल्यावर नानासाहेबांनीं आपली दर्शनेच्छा व त्या मार्गांत येणाऱ्या अडचणी बाबांना सांगितल्या. बाबा म्हणाले—‘तुला आतां कोणाचें दर्शन कशास घ्यावयास पाहिजे? येथें सर्व कांहीं नाहीं का?’ या उत्तरानें नानासाहेबांची समजूत होईना व ते आपला आग्रह धरूनच बसले. तेव्हां ‘दर्शन होईल जा’ असे बाबांनीं सांगितलें. तेव्हां तेथून परत आल्यावर बोधे गांवास जाण्याची तयारी करण्यास आपले सहजागर बाबा खरवंडीकर यास सांगितलें. पाट, रांगोळीचे सामान, लुगडें स्नानाचें सामान, कुंकुम, मंगलसूत्र इत्यादि सामान घेऊन बाबा खरवंडेकरासहित नानासाहेब बोधे गांवास आले आणि तेथील एका देवळांत उतरले तेथें तपास करतां बन्नुमाई गांवांत नसून बाहेर जंगलांत आहे असें समजलें. तिचा शोध घेतघेत नानासाहेब गांवाबाहेर येऊन काटेरी अरण्यांत धांवू लागले. बराच वेळ झाला तरी दर्शन नाहीं. नानासाहेब थकले, थोडेसे निराश झाले, आणि त्यांनीं बाबांचें स्मरण केलें, आणि मनांत म्हणाले कीं, दर्शन व्हावयाचें नव्हतें तर, ‘दर्शन होईल जा’ असें मला कां सांगितलें? दर्शन झाल्याशिवाय मी येथून हालणार नाहीं. असें म्हणून डोळे उघड-

तात तों, बन्नुमाई नमावस्थेंत नानासाहेबांच्या पुढें उभ्या. त्यांना फार आनंद झाला. त्यांनीं तिला वंदन करून तिचे अंगांत शिरलेले कांटे काढण्यास सुरुवात केली; तोंच त्या वाऱ्याप्रमाणें गर्द निवडुंगांत पसार झाल्या. तेव्हां नानासाहेब खिन्न झाले, पण निराश झाले नाहींत. त्यांनीं खरवंडेकरास सांगितलें कीं, येथेंच राहुटी ठोका, कनाती लावा, पाणी तापवा, राहुटीचे आंत पाट मांडून भोंवतीं रांगोळ्या काढा, स्नानाची सर्व तयारी ठेवा. खरवंडेकरांनीं सर्व तयारी यथासांग करणेस सुरुवात केली तों त्यांत एक चोळी कमी आहे असें दिसून आलें. इतक्यांत त्या गांवचा बाजार आटपून एक शिंपी घोड्यावरून परत आपल्या गांवीं जात होता. त्यांचेपाशीं चोळीहि मिळून सर्व तयारी पुरी झाली. तेव्हां नानासाहेबांनीं क्षणभर डोळे मिटून बाबांचें स्मरण केलें आणि त्यांची करुणा भाकली. तेव्हां काय चमत्कार सांगावा! डोळे उघडून पहातात तों, बन्नुमाई राहुटीं मांडलेल्या पाटावर स्नानाकरितां उभ्या. तेव्हां नानासाहेबांना अत्यानंद होऊन त्यांनीं प्रथम तिच्या अंगांतील कांटे काढले, सौगंधिक तेल व उटणें लाविलें आणि तिला अभ्यंग स्नान घातलें. नंतर तिचें अंग स्वच्छ पुसून तिची वेणी घातली. कंठांत सोन्याचें मंगलसूत्र बांधिलें, कुंकुम लावून लुगडें नेसविलें आणि चोळीहि अंगांत घातली. नंतर तिची पूजा करून हातावर नैवेद्य ठेवून तिला वंदन केलें व दाक्षिणा दिली. इतकें होतें न होतें तोंच बन्नुमाईंनीं सर्व पदार्थांचा त्याग करून “दिशोऽपि वसनं” धारण करून जंगलांत वायुवेगानें प्रयाण केलें. लगेच

ही बातमी गांवांत पसरली. आणि बन्नु-
माईची वृद्ध आई तेथे घांवत आली
आणि तिने नानासाहेबांवर बालिश आरोप
करून त्यांना शिव्या देण्यास सुरुवात
केली. नानासाहेबांनी शांत मनाने तिची
विनवणी केली आणि खरी वस्तुस्थिती
सांगितली; तरी तिचे समाधान होईना.
शेवटी तेथे पडलेले सर्व सामान (लेकीच्या
पूजेचे) घेऊन जाण्यास जेव्हां तिला
सांगण्यांत आले तेव्हां तिचा कोप थंड
झाला आणि ते सर्व सामान घेऊन ती
घरी परतली. नंतर नानासाहेब देवळांत
आपल्या मुक्कामी परत आले आणि सायं-
काळचा फराळ होऊन सर्व मंडळींसहित
तेथे निजले व पहांटेस परत जाण्याचे वेळीं
फिरून बन्नुमाईचे दर्शन कसे होईल या
विचारांत ते अंधरुणावर पहुडले. त्या
रात्री बन्नुमाई आपल्या मातोश्रीकडे
निजावयास आल्या. पहांटे ४।५ वाजतां
नानासाहेब जागे होऊन पाहातात तो,
बन्नुमाई आपल्या उशापाशी बसलेल्या
त्यांना आढळल्या. हे पाहून त्यांना बाबांच्या
लीलेचे परम कौतुक वाढून त्यांना परमाश्चर्य
व परमानंद झाला. त्यांनी त्यावेळीं पुन्हां
बन्नुमाईच्या पायांवर डोकें ठेवून वंदन
केले; इतके होतांच बन्नुमाई लगेच तेथून
पसार झाल्या. बन्नुमाईची आईहि तिच्या
शोधार्थ आली, तेव्हां झालेला प्रकार
तिला समजला. बन्नुमाईची आई म्हणून
नानासाहेबांनी तिचीहि द्रव्यदानाने संभा-
वना केली आणि तीहि शांत व प्रसन्न
अंतःकरणाने घरी गेली, आणि नानासाहेबहि
सर्व मंडळींसहित परत नगरास आले.

‘जामनेरचा अद्भुत चमत्कार

(श्रीसाईसचरित्र अ ३३)

‘तूं घालिसी उडी भक्तांचे संकटीं’

—श्रीकृष्ण भटजी बोदकर महाराज

जामनेरास नानासाहेब मामलेदार अस-
तांना त्यांनी आपली आसन्नप्रसव मुलगी सौ.
मैनाताई प्रसूतीसाठीं आपले घरी आणली.
पूर्ण दिवस भरल्यावर भयंकर प्रसूतिवेदना
सुरू झाल्या. सुईणी व वैद्य हे सर्व थकले.
कोणाचे कांहीं चालेना. तेव्हां या संकटाचे
निरसनार्थ नवचंडी हवन, सप्तशतीपठण
इत्यादि धार्मिक विधि करण्यांत आले, तरी
पण लवकर सुखाने सुटका होईना. यावेळीं
जर बाबांची उदी मिळेल तर माझे कार्य
होईल असे नानासाहेबांना वाटून त्यांनी
बाबांचा धांवा केला. इकडे शिरडीस
खानदेशचे रामगीरबुवा (त्यांना बाबा
प्रेमाने बापूगीर म्हणून हांक मारीत असत)
यांना आपल्या घरी जावे असा त्यांच्या
मनाचा उठाव झाला आणि ते बाबांची
अनुज्ञा व उदी मागण्यास मशिदीत आले.
सर्वसाक्षी सर्वशक्ति बाबा त्याला म्हणाले,
‘तूं खुशाल आपल्या घरी जा, पण वाटेत
थोडा विसावा घे, प्रथम जामनेरास
जाऊन नानाच्या घरी उतर आणि त्याचा
क्षेमसमाचार घेऊन तूं आपला मार्ग घर.’
पुनः शामा (माधवराव देशपांडे) याचे-
कडे वळून बाबा म्हणाले—शामा, ती
माधव अडकराची आरती (‘आरती
साईबाबा, सौख्य दातार जीवा’ इत्यादि)
कागदावर उतरून काढ आणि ती बापु-
गीर गोसाव्याच्या हाती दे. नंतर बाबांनी
अनुज्ञा व उदी दिली. आणखी थोडी
उदी दुसऱ्या पुढीत बांधून सांगितले की,
ही उदीची पुढी आणि आरती जामनेरास
नानाच्या हाती दे आणि त्याचा क्षेमसमा-
चार घेऊन पुढे तूं आपल्या घरी जा.

बापुगीरानें उत्तर दिलें कीं—बाबा, माझे कडे अवघे दोन रुपये आहेत, तेव्हां मी जामनेरास कसा जाऊं शकेन? बाबा म्हणाले, 'तूं स्वस्थ मनानें जा, तुझी सर्व कांही सोय होईल.' याप्रमाणें बाबांची अनुज्ञा व उदी घेऊन, बाबांवर पूर्ण विश्वास ठेवून बापुगीर प्रवासाला निघाला. हल्लीं जसा जामनेरास आगगाडीचा मार्ग आहे तसा त्यावेळीं नव्हता. जळगांवास उतरून दुसऱ्या वाहनानें जामनेरास जावें लागे. बापुगीरानें एक रुपया चौदा आणे देऊन जळगांवचें तिकिट काढलें. खिशांत अवघे दोन आणे शिल्लक राहिले. गाडी रात्री जळगांवला आली. बापुगीर प्लट-फार्मवर उतरले. आणि आतां पुढें कसें करावें या चिंतेंत पडले. इतक्यांत 'शिर-डीचा बापुगीर कोण आहे का' असा आवाज त्याच्या कानीं पडला. मीच तो म्हणून बापुगीर पुढें झाला. त्याला "शिपाई दिसला मोठा चतुर। दाढी मिशा कळेंदार। नीट नेटस ल्यालेला इजार। तांगा सुंदर देखिला ॥" (श्रीसाईसचरित अ. ३३-९४) बापुगीर तांग्यांत जाऊन बसले. तांगा व घोडे इतराप्रमाणें भाड्याचे नसल्यानें इतर तांग्यांच्या पुढें जोरानें धावूं लागले. जळगांव ते जामनेर-अठरा कोसांचें अंतर भराभर तोडीत हा तांगा पहांटेच्या सुमारास एका मोठ्या ओढ्या समीप आला. तेथे घोड्यांना पाणी पाजण्यासाठीं तांगा सोडला, आणि त्या शिपायानें स्वतः थोडे पाणी आणून फराळ (आंबे, पेढे, गुळपापडी वगैरे) बापुगीरच्या पुढें ठेवून तो सेवन करण्यास विनंति केली. त्याचा पेहेराव पाहून हा मुसलमान असावा, त्याच्या हातचा फराळ कसा खावा, अशी शंका बापुगीरच्या मनांत

आली आणि तो थोडें काकूं करूं लागला. त्याच्या मनांतील शंका जाणून शिपाई त्याला म्हणाला—आपण मनांत शंका धरूं नका. मी हिंदु, गरवाल क्षत्रिय रजपूत आहे. नानानीं हा फराळ पाठविला आहे, स्वस्थ चित्तानं तो सेवन करा. या उत्तरानें बापुगीरच्या मनांतील शंका दूर झाली आणि नंतर दोघांनीं मिळून फराळ केला आणि पुनः तांग्यांत बसून ते निघाले, तों अरुणोदयीं जामनेरासमीप आले. नानाची मामलेदाराची कचेरीहि दिसूं लागली. घोडे थोडेसे थांबले. बापुगीरहि लघुशंकेसाठीं तांग्यांतून खाली उतरून एका बाजूस बसले. लघुशंका आटपून परत येऊन पाहतात तों,

नाहीं तांगा, नाही घोडी।

दिसेना तांगेवाला गडी।

कोणीही न दिसे ते घडी।

जागा उघडी देखिली।

—श्री साईसचरित. ३३-१०५

हा काय चमत्कार, मला येथपर्यंत आणून हा गडी कुठें गेला असा विचार करित बापुगीर कचेरींत आला आणि नानासाहेब घरीं आहेत असें कळून त्यांचे घरचा पत्ता काढीत त्यांचें घरीं आला आपण आल्याची वडीं देतांच नानासाहेबांनीं त्यांना आंत बोलाविलें. परस्परांची भेट होतांच बापुगीरानें उदी व आरति त्यांचे समोर ठेवून संपूर्ण हकीकत सांगितली. नानासाहेबाची मुलगी याच वेळीं प्रसूति वेदनांनीं विव्धळ होऊन अडलेली होती. क्षुधार्ताला पंच पक्कानांचे ताट मिळाल्या-प्रमाणें नानासाहेबांची स्थिति झाली. त्यांनीं आपल्या कुटुंबाला हाक मारून उदी पाण्यात घालून मुलीला पिण्यास

देण्यास सांगितलें; आणि स्वतः आरति म्हणण्यास लागले.

गुरुरायाची आरती केली ।
उदी पाजितां प्रसूती झाली ।
बाला हातीं पायीं सुटली ।
झाला आनंदी आनंद ॥

—श्री देवकृत नानासाहेब आख्यान.
ओंवी ५६

श्रीसाईलीला वर्ष १३, अंक ११-१३,
पान ३३

बापुगीरानें नंतर नानासाहेबांना विचारलें—तांगेवाला कुठें गेला, येथेंहि तो मला दिसत नाही, आपण धाडलेला तांगा कुठें आहे? तेव्हां ते म्हणाले—मी तांगा पाठविला नाही, कुठला तांगा हें सुद्धां मला माहीत नाही, तुम्ही येथें येणार हें कोणाला ठाऊक? आणि मी तांगा कशाला धाडीन ?

“मग बुवांनीं तांग्याची कथा ।
आमूलाग्र कथिली समस्तां ॥
विस्मय दाटला नानाचे चित्ता ।
पाहूनि वत्सलता बाबांची ॥११८॥
कुठला तांगा, कुठला शिपाई ।
नट नाटकी ही माऊली साई ॥
संकटसमयीं धांवत येई ।
भावापायीं भक्तांच्या ॥ ११९ ॥”

—श्रीसाईसचरित, अ. ३३.

ही कथा श्रीसाईसचरितात अध्याय ३३ मध्ये आलेली आहे. तिचा आधार घेऊन बाबांच्या बाळांनीं (श्री. बाळकृष्ण विश्वनाथ देव यांनीं) श्रीसाईलीला, वर्ष १३ अंक ११-१३, शके १८५८ (सन १९३६) यांत नानासाहेबाख्यान प्रसिद्ध केलें आहे. यांत हा अद्भुत चमत्कार

सुंदर गद्यपद रीतीनें वर्णिलेला आहे. हे प्रसिद्ध करणें पूर्वी शिरडींत वस्ती करून राहिलेले रामगीरबुवा यांना प्रत्यक्ष भेटून व विचारून वर्णन केलेली हकीकत खरी असल्याबद्दल खात्री करून घेऊन, तसेंच नानासाहेबांचे ज्येष्ठ चिरंजीव वासुदेव नारायण उर्फ बाबुराव यांचेकडूनहि खात्री करून घेऊन नंतर हें प्रकरण कीर्तनाख्यानरूपानें प्रसिद्ध केलें आहे असें श्री. देव, सदरहु अंक पान १८ येथें लिहतात.

वर नमूद केलेले श्री. बी. व्ही. नरसिंह-स्वामी, यांनीं हि या प्रकरणांत चौकशी केली आहे. त्यांनीं श्री. मैनाताई यांची त्यांच्या पुणें येथील निवासस्थानीं भेट घेतली आणि त्यांचा जबाबहि १ जून १९३६ रोजी लिहून घेतला. याविषयीं त्यांनीं असें सांगितलें आहे कीं, इ. स. १९०५ सालीं जामनेरास माझा प्रसूति समय अगदीं समीप आला होता आणि बऱ्याच जोराच्या वेणा (वेदना) होत होत्या. त्यावेळीं गोसावी उदी घेऊन आले होते हें मला ठाऊक आहे; पण त्यावेळीं माझ्या वेदना (दुःख) असह्य असल्यामुळें मला त्यांची प्रत्यक्ष माहिती नाही. (भक्तानुभव, भाग ३ पान १४)

तसेंच त्यांनीं रामगीरबुवा (बापुगीर-बाबा) यांचा ता. १ डिसेंबर १९३६ रोजी सविस्तर जबाब लिहून घेतला आहे, त्यांनीं या प्रकरणाविषयीं असें सांगितलें आहे कीं, एके दिवशीं बाबांनीं मला बोलाविलें आणि उदीची पुडी आणि आरति दिली. त्यावेळीं मला खानदेशाला जावयाचें होतें. बाबांनीं मला जामनेरला (जामनेर हें भुसावळ

स्टेशनहून गाडीमार्गे ३६ मैल आहे) जा आणि उदी व आरति नानासाहेब चांदोरकर, जामनेरचे डेपुटी कलेक्टर यांना दे म्हणून सांगितलें. मी बाबांना म्हटलें की, मजपार्शीं अवघे दोन रुपये आहेत आणि तेवढ्या पैशानें आगगाडीनें कोपरगांव ते जळगांवपर्यंत मी कसा जाऊं शकेन ? बाबा म्हणाले—देव सर्व कांहीं देईल (करील). तो दिवस शुक्रवार होता आणि मी ताबडतोब निघालों. मन-माडला मी रात्री ७-३० वाजतां आणि जळगांवला पहांटे २-४५ ला पोचलों. तेथें प्लेगचे नियम (कायदे) चालू असल्यामुळें मला बराच त्रास झाला. जामनेरला कसें जावें या विचंचनेंत मी होतो. इतक्यांत अजमासें ३ वाजतां, बुट, पगडी व इतर चांगला पोषाक यांनीं सजलेला एक प्यून (शिपाई) आला आणि त्यानें मला एका तांग्यापार्शीं नेलें आणि तांग्यांत बसवून तो हाकल-प्यांत आला. मी मनांत घाबरलों. वाटेंत बघूर येथें मला फराळ देण्यांत आला. पहाटेस आम्हीं जामनेरला पोचलों. आणि मी लघुशंका वगैरे प्रातर्विधि करण्यास

गेलों होतो. तेव्हां तांगा आणि तांगेवाला अदृश्य झाले असें दिसलें. (भक्तानुभव भाग ३ पान ८६)

शेवटीं या प्रकरणाच्या उपसंहारार्थ एवढेंच सांगवयाचें की—या चमत्कारा-विषयीं कोणास शंका घेण्यास कांहीं कारण नाही. बाबांच्या उदीमुळें हल्लीहि सुखानें प्रसूति झाल्याचा अनुभव आमचे घरीं आलेला आणि इतरांनाहि आलेला आम्हांस माहीत आहे. तेव्हां बाबांनीं स्वतः होऊन पाठविलेल्या उदीचा परिणाम ' अचुक व रामबाण ' झाला असलाच पाहिजे यांत संशय नाही. पण तांगा, घोडे, शिपाई, फराळ इत्यादि वर वर्णिलेला प्रकार हा बाबांच्या ' कर्तुमन्यथाकर्तुम्, सर्वसाक्षि-त्वाचा व सर्व शक्तिमत्त्वाचा ' द्योतक आहे आणि यावरून बाबा हे देव—परमात्मा आहेत हें सिद्ध होतें.

आतां नानासाहेबांना आलेले आणखी कांहीं अनुभव आणि मिळालेली शिकवण सांगून हें प्रकरण पुरें करूं. हा भाग पुढील अंकांत देण्यांत येईल.

(अपूर्ण)

भक्ताचे पुरवी मनोरथ हरी—

माझी स्फूर्ति सरस्वती मज म्हणे, बाळा कवी विठ्ठला ।
मद्वत्सा श्रमलासि ऐक सखया सांगेन जें मी तुला ॥
झाला ताप शमेल या हरिकथापीयूषपानें तुझा ।
भक्ताचे पुरवी मनोरथ हरी संदेह नाही दुजा ॥

—विठ्ठल चित्रकवि

ऐसा कृपावंत कोण । माझ्या विठाई वांचून ॥

कै. ह. भ. प. पांगारकर यांनी लिहिलेली एक आठवणः—

१९१० सालची गोष्ट. मुमुक्षु सुरू करून चार वर्षे झाली. अगदीच बस बसेना. चार वर्षांत तीन हजार रुपये कर्ज झाले. पैशाची भयंकर टंचाई झाली. एकदां तीन आठवडे माझ्या जवळ एकच पावली होती. छापल्याच्याचें बिल ता. ८ ला द्यावेंच लागे ! महिन्यांतून तीन वेळां मुमुक्षु काढावा लागे. त्याचें बिल रु. ५३ होत असे. एकदां ता. ८ उगवली. छपाईवाले रा. सापकर (ज्ञानचक्षूचे मालक) आज दुपारीं दोन वाजतांच येणार, त्यांना पैसे तर देतां येत नाहीतच, पण उत्तर काय द्यायचें ? हा प्रश्न मला खाऊं कां गिळूं करूं लागला. विशांत अवघी पावली ! दोन वाजले. सापकर आले. या बसा केलें. तीन फेऱ्या घातल्या. उत्तर काय देऊं ? शेजारच्या खोलीत गेलों. दार लावून खुर्चीवर बसलों. टेबलावर डोकें टेकलें. 'तुला सोडून माणसाची नोकरी करायची नाही ही माझी मनीषा, देवा ! तूं पूर्ण करणार नाहीस काय ? तुझ्यावांचून मला दुनियेंत कोणताहि आधार नाही.

धांव पांव सांवळे विठाबाई । कां मनी धरली अढी ?' अशीं पांच मिनिटें अंतरापासून प्रार्थना केली. डोळे पुसले व बाहेरच्या खोलीत आलों. 'सापकरांना काय उत्तर देऊं ?' बाहेर दारावर थाप. एकजण आंत आला. 'आपण पांगारकर काय ?'

'होय !'

'भक्तिमार्ग प्रदीपाच्या २०० प्रति पाहिजेत.'

कमिशन कापून ३७॥ रुपये होतात. बराच धीर आला. पुन्हां तो म्हणाला,

'आणखी काय पुस्तक आहे ?'

'मोरोपंती वेंचे.'

त्याच्या १५।२० प्रती मागितल्या. बिल बरोबर ५३ रुपये झाले ! सापकरांस ५३ रुपये दिले. मला बोलवेना !!

हांकेसरिसा उडी ।

घालोनियां स्तंभ फोडी ॥

ऐसा कृपावंत कोण ।

माझ्या विठाईवांचून ॥

हा अनुभव काय एकट्या तुकोबांचा आहे ?

शिर्डी वृत

डिसेंबर १९५६

या महिन्यांत श्रीसाईदर्शनासाठीं दर रोज भक्तांची फार गर्दी होत असे. अनेक कलाकारांनी श्री पुढें हजेरी दिली. त्यांतील कांहीं कार्यक्रम पुढील प्रमाणें:—

कीर्तन:—श्री. श्री. बा. उर्फ बाबुराव देव ठाणें. श्री. मराठे गवई यानी या महिन्यात दोन कीर्तनें केलीं.

पोवाडे श्री. गणपतराव सुर्वे पुणें; श्री. दत्तोबा नाईक, पुणें; श्री. वसंतराव कल्याणपुरकर, पुणें; पोवाड्याचे कार्यक्रम चांगले झाले.

नकला:—श्री. मधुकर काशिनाथ शिगवण, मुंबई.

फिडलवादन:—जनार्दन माणिक भोईर, मुळुंड.

गायन:—कु. रंजना पेंडसे, अकोल (वऱ्हाड); कु. रत्नमाला दशपुत्रे, भुसावळ; श्री. पंडितराव नगरकर, पुणें; श्री. सुलोचना पालकर, पुणें; श्री. अनंतबुवा ओंकार, पुणें; श्री. रामचंद्र शामराव बोरकर, मुंबई; श्री. माधव विष्णू भांडारकर. इन्दूर; श्री. लक्ष्मणराव गणपतराव देवासकर, मुंबई. श्री. लोकनाथकी अम्मा, मद्रास. श्री. गणेश परशराम ओक, मुंबई कु. हंसा जोशी, ठाणे. कु. मालती वैद्य, मुंबई. श्री. मुळचंद हे बागडी, खामगांव.

कवाली भजनी मंडळ बडोदा:—सय्यदभाई कमरुद्दीनभाई बरोडावाला आणि इतर सर्व भजनी मंडळी यानी बडोद्याहून पायी चालत शिर्डीस पांचपंचवीस मंडळीनी येऊन भजन सेवा केली. राजणदेवी प्रासादीक भजनी मंडळी ठाणे. भजन हजेरी दिली. श्रीदत्तजयंती निमित्त श्रीमंदिरात सायंकाळीं श्रीदत्त जन्माचे कीर्तन व रात्रौ श्रींचे पालखीची गांवांतुन मिरवणूक नाताळ सुट्टी निमित्त श्रींचे जुनेकापडांची प्रसाद म्हणून विक्री करणेत आली.

जानेवारी १९५७

बाहेरगांवच्या भक्तांची श्रीसाईचे दर्शनाकरितां नित्याप्रमाणें गर्दी होती:— कांहीं कार्यक्रम:—

कीर्तन:—श्री. बा. उर्फ बाबुराव देव, संस्थान गवई मराठे यांचें कीर्तन झालें.

प्रवचन:—श्री. वे. शा. सं. पद्मनाथशास्त्री दादर श्री. ह. भ. प. नाथबुवा पंढरपूरकर, पुणें.

गायनवादन:—श्री. रामचंद्र निलकंठ राईलकर, मुंबई. श्री. नारायण निळकंठ राईलकर, मुंबई. श्री. देवनाथ, वैद्य, मुंबई श्री. प्रमिला करमरकर, मुंबई. श्री. श्रीकांत मोहिले, सौ. शैला मोहिले, मुंबई. सौ.

कमलाबाई शिंदे, श्री. वसंतराव शिंदे, सांगली. श्री. ठाणेदार, राहता, श्री. कृष्णराव सिद्ध, श्रीगोंदे, श्री. श्रावण-कुमार, धुळे, श्री. रामदास नायडू, सोलापूर, श्री. जगन्नाथबुवा सुरतकर, कु. दत्तात्रय दिगंबर, सोलापूर, श्री. दिगंबरबुवा कुलकर्णी सोलापूर, श्री. मधुकर हटकर, मुंबई, श्री. यशवंत हटकर, मुंबई.

ता. २६ जानेवारी स्वातंत्र्यदिनानिमित्त दिव्यांची रोषणाई. गायन भजन वगैरे कार्यक्रम श्री मंदिरांत झाला.

फेब्रुवारी १९५७

या महिन्यांत श्रीसाईदर्शनासाठी बाहेरगावचे भक्तांची गर्दी नित्याप्रमाणे होती. कांहीं कलावतांनी श्रीपुढे हजेरी दिली ती खालील प्रमाणे:—

कीर्तन:—ह. भ. प. पोपटबुवा लोहणेकर, मु. साकोरी, श्री. ह. भ. प. रामचंद्र गणेश ढेपे, जेऊरकर, जि. नगर श्री. द. दा. ऊर्फ नानासाहेब रासने श्री. मराठे, सं. गवई यांची श्रीदास नवमी व दोन एकादशीस कीर्तने

प्रवचन:—श्री. मो. ग. भावे, कल्याण.

वेदमंत्र हजेरी:—श्री. वे. मू. सदाशिवभट्ट शुक्ल, त्रिंबकेश्वर, वे. मू. अंबादासभट्ट देवकुळे, त्रिंबकेश्वर.

तबलावादन:—श्री. विनायकराव पेंढारकर, मुंबई.

गायन:—श्री. गणपतराव देवास्कर मुंबई, श्री. जगन्नाथबुवा सुरतकर, साकोरी

श्री. वत्सलाबाई पवार, बार्शी. श्री. पिरोजबाई दस्तुर, मुंबई. श्री. दत्तात्रय नारायण नाडकर्णी, मुंबई. श्री. बाबुराव गणेश मुळे, मुंबई. श्री. माधवराव पोतदार व सौ. कमलाबाई पोतदार, हैद्राबाद. श्री. ज. धों. मानत, चेंबूर.

महाशिवरात्रीनिमित्त श्रीचैपालखीची गांवांतून मिरवणूक निघून रात्रौ कीर्तन गायन वगैरे झाले.

संस्थानच्या धर्मार्थ दवाखान्याचा रुग्णाना फायदा मिळत आहे.

शिरडी संस्थान भक्त मंडळाची स्थगित झालेली भक्त मंडळाची सभा दि. १०-३-१९५७ रविवार रोजी सिद्धार्थ कॉमर्स कॉलेज, फोर्ट, मुंबई येथे भरली होती व त्या सभेत १९५५ सालचा व्यवस्थापक समितीचा अहवाल व १९५५ सालची अकौन्ट समिती, यांनी सुधारलेले ताळेबंदी हिशेब व त्याचा अहवाल, सर्वा-नुमते संमत झाले. अध्यक्ष पी. के. सावंत हे गैरहजर असल्यामुळे श्री. बाळाराम जयकर हे अध्यक्ष स्थानी होते.

त्या सभेत हिशेब समिती व आर्किटेक्ट समिती यांचे आभार मानण्यांत आले. त्या समितीच्या सदस्यांना श्रीसाई महावल्त्र प्रसाद द्यावा असे ठरले. भक्त मंडळाची पुढील सभा जून महिन्यांत होणार आहे.

द. ब. राणे

सी. बी. वेलकर

संयुक्त चिटणीस

भक्तमंडळाचे सभासद

ता. १० फेब्रुवारी १९५७ पर्यंत श्री साईबाबा संस्थानच्या भक्तमंडळाचे जे नवे सभासद झाले त्यांचो नांवें पुढील प्रमाणें:—

पेटून

- (१) श्री. व्ही. जी. केळसकर, आंजलें
- (२) श्री. डी. बी. मालपेकर, मुंबई.

आजीव सभासद

- (१) श्री. एम्. एल्. अमीन, मुंबई
- (२) श्री. एस्. के. बक्षी, हैदराबाद (द.)
- (३) श्री. टी. आर. देसाई, मुंबई
- (४) श्री. आर. एन्. गिरप, मुंबई
- (५) श्री. पी. एम्. गवाणकर, पुणे
- (६) श्री. आर. जी. कसात, सेलू
- (७) श्रीमती मालतीबाई मणेरीकर, मुंबई
- (८) श्री. जे. आर. धूत, शेवली
- (९) श्री. एम्. जे. जानी
- (१०) श्री. एस्. ए. कारकेरा, मुंबई

- (११) श्रीमती जसुमती मोदी, मुंबई
- (१२) श्रीमती मेना चाचरिया, पाटण
- (१३) श्री. एस्. के. पटेल, सुरत
- (१४) श्री. व्ही. एम्. पटेल, सारधान
- (१५) श्री. पी. टी. राजकोंडावार, व
- (१६) श्री. आर्. व्ही. शॉफ, मुंबई
- (१७) श्री. जी. आर्. विदुर, चांदेकार
- (१८) श्री. एस्. चतर्जा, कळकत्ता
- (१९) श्री. एम्. जी. सारडागा, डेहण
- (२०) डॉ. श्रीनिवास राव, जग्गयपेट

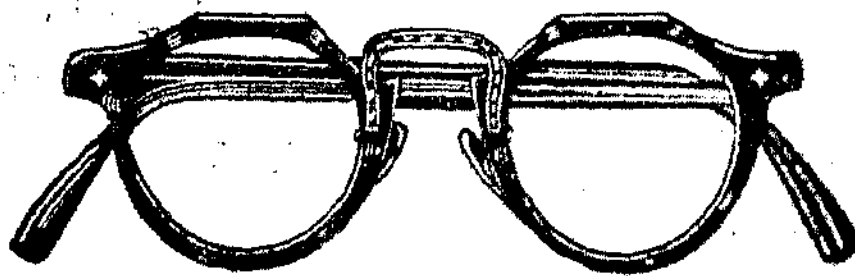
सामान्य सभासद

नवीन सामान्य सभासद मुंबई प्रांत
११७ आणि इतर प्रांतांत २८ मि
१४५ इतकी नवी सभासद-संख्या झाली

डी. व्ही. राणे
सी. व्ही. वेल्लव
संयुक्त चित्र

दिव्य दृष्टीसाठी !

शिसा ऑप्टिशियन्स

(चष्म्यांचे व्यापारी)

यांच्या येथे डोळ्यांच्या तज्ज्ञ डॉक्टरांकडून डोळे मोफत तपासून
उंची व टिकाऊ चष्मे माफक दराने मिळतात.

छवीलदास रोड, दादर (W. R.), मुंबई २८.